

EKOLOJİ VE EKONOMİ EKSENİNDE TÜRKİYE'DE ORMAN VE ORMANCILIK

EdİTÖRLER

BEKİR PAKDEMİRLİ
ÖMER KÜÇÜK
ZÜLFİKAR BAYRAKTAR
SEFA TAKMAZ

EKOLOJİ VE EKONOMİ EKSENİNDE
TÜRKİYE'DE ORMAN VE ORMANCILIK

BEKİR PAKDEMİRLİ
ÖMER KÜÇÜK
ZÜLFİKAR BAYRAKTAR
SEFA TAKMAZ

9 786257 456104

SONÇAĞ YAYINCILIK MATBAACILIK
İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı No.: 48/48
İskitler 06070 ANKARA
T: (312) 341 36 67
soncagyayincilik@gmail.com
www.soncagyayincilik.com.tr

EKOLOJİ VE EKONOMİ EKSENİNDE TÜRKİYE'DE ORMAN VE ORMANCILIK

EDİTÖRLER

BEKİR PAKDEMİRLİ

ÖMER KÜÇÜK

ZÜLFİKAR BAYRAKTAR

SEFA TAKMAZ

Kitabın Adı : EKOLOJİ VE EKONOMİ EKSENİNDE
TÜRKİYE'DE ORMAN VE ORMANCILIK

Editörler : Bekir PAKDEMİRLİ, Ömer KÜÇÜK
Zülfikar BAYRAKTAR, Sefa TAKMAZ

Kapak / Mizanpaj : Ceyda ŞEREFLİOĞLU

1. Baskı : Temmuz 2021 ANKARA

ISBN : 978-625-7456-10-4

Yayın No : 1218

© Bekir PAKDEMİRLİ, Ömer KÜÇÜK, Zülfikar BAYRAKTAR, Sefa TAKMAZ

Tüm hakları yazarına aittir. Yazarın izni alınmadan kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, çoğaltılması yapılamaz. Yalnızca kaynak gösterilerek kullanılabilir.

SONÇAĞ AKADEMİ

İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı No.: 48/49 İskitler 06070 ANKARA

T / (312) 341 36 67 - GSM / (533) 093 78 64

www.soncagyayincilik.com.tr

soncagyayincilik@gmail.com

Yayıncı Sertifika Numarası: 47865

BASKI VE CİLT MERKEZİ

UZUN DİJİTAL MATBAA, SONÇAĞ YAYINCILIK MATBAACILIK TESCİLLİ MARKASIDIR.

İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı No.: 48/48 İskitler 06070 ANKARA

T / (312) 341 36 67

www.uzundijital.com

uzun@uzundijital.com

13. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE YABAN HAYATI VE AVCILIĞIN GELİŞİM SÜRECİ, EKOSİSTEMDEKİ ÖNEMİ VE EKONOMİK POTANSİYELİ

Ebubekir GÜNDOĞDU

Bursa Teknik Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü
ebubekir.gundogdu@gmail.com
ORCID: 0000-0003-2822-501X

Ahmet ARPACIK

Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orman Fakültesi
Yaban Hayatı Ekolojisi ve Yönetimi Bölümü
ORCID: 0000-0002-9019-5547

Özkan EVCİN

Kastamonu Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü
ORCID: 0000-0001-8053-4253

1. GİRİŞ

Yaban hayatı evcil olmayan, doğada yaşamını kendi başına devam ettirebilen hayvanları ve bu hayvanların yaşadığı ekosistemlerle olan ilişkilerini kapsayan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kavram sadece türlerin biyolojisini değil kullandıkları habitatın besin, su, örtü ve alansal olarak ihtiyaçlarını da ele alan ve hatta türlerin ekolojik nişleri gibi özel gereksinimlerini de kapsayan bir bilgi birikimi gerektirmektedir. Yaban hayvanları Ormanlar, Sulak Alanlar, Tarım Alanları, Çöller, Dağlar, Bozkırlar, Tundralar, Taygalar gibi biyom adı verilen büyük yaşam birliklerinden türe özgü habitat adını verdiğimiz yaşam alanlarına kadar ekosistemin her unsurunu kullanan canlılardır. İnsanoğlu var olan her canlıdan yararlandığı gibi yaban hayatının da gerek flora gerekse fauna unsurlarından ve bu türlerin yaşadığı alanlardan fayda sağlamayı amaçlamaktadır. Dolayısıyla popülasyonlara zarar vermeden sürdürülebilir olarak bu türlerden yararlanmak tür koruma ve alan koruma ilkelerinden hareketle planlı bir yönetim sergilemekle mümkündür. Bu kapsamda 22.9 milyon

hektar büyüklüğü ile Türkiye arazi varlığının yaklaşık %29'una denk gelen (OGM, 2021) Orman Ekosistemlerinin tıpkı Orman Amenajman Planlarında olduğu haliyle uygun alanlarda yapılacak türe veya alana özgü Yaban Hayatı Amenajman Planları ile desteklenmesi ve yönetilmesi gerekmektedir. Orman ekosistemlerinden çok yönlü faydalanmanın içerisine Yaban Hayatına yönelik planlamanın başarılı bir şekilde entegre edilerek uygulandığı Amerika, Kanada, Almanya, İspanya, Fransa, Macaristan gibi ülkelerde bu kapsamda elde edilen gelirlerin milyar dolarlar seviyesinde olduğu ve bu gelirlerin uzun yıllardır sürdürülebilir şekilde öz kaynak olan yaban hayvanlarının popülasyonlarını tehlikeye düşürmeden sağlandığı görülmektedir (FACE, 2019). Türkiye'nin bünyesinde barındırdığı zengin biyoçeşitliliği türlere zarar vermeden ekonomik yönden değerlendirme potansiyeli vardır ve bunu mutlaka gerçekleştirmelidir. Bu alandan sağlanacak ekonomik girdinin bir kısmının türlerin korunmasında kullanılması, aynı zamanda koruma faaliyetlerinin nitelik ve nicelik olarak zenginleşmesini de sağlayacaktır. Koruma-kullanma dengesindeki ince çizgi insanoglu olup, insanlar fayda sağladığı unsura değer vermektedir. Yaban hayvanlarından elde edilecek ekonomik gelirin orman köylüleri ile bölüşülmesi yöre halkının alanda yayılış gösteren hayvanlara daha fazla sahip çıkması ile sonuçlanacaktır. Bunun mikro ölçekte güzel örnekleri ülkemizde halen uygulanmakta olan Av turizmi faaliyetlerinde açıkça görülmektedir. Bu kapsamda kota verilip av yaptırılan yörelerde av turizmine konu olan türlere sahip çıkma davranışı daha sık görülmekte ve bu köylerde kaçak avcılığı engellemeye dair gönüllülüğün arttığı gözlemlenmektedir.

Türkiye'nin sahip olduğu ekosistem çeşitliliği ile tarihi ve kültürel yapısının ortaya çıkardığı en önemli değerlerden biri de Korunan Alan zenginliğidir. Bu alanlar barındırdığı zengin yaban hayatı çeşitliliği ile tür ve alan koruma fonksiyonlarının yanı sıra sağladıkları ekoturizm gelirleri ile ülke ekonomisinde giderek artan bir yer edinmektedirler. Bu sahaların uzun devreli gelişim planlarının günün şartlarına göre revize edilmesi, rekreasyon faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi

ve doğal yapısına zarar vermeden sürdürülebilir olarak yönetilmesi önem arz etmektedir.

2. TÜRKİYE BİYOÇEŞİTLİLİĞİ

Biyοçeşitlilik ya da biyolojik çeşitlilik olarak adlandırılan terim, tür çeşitliliği, genetik çeşitlilik, ekosistemlerin çeşitliliği ve ekolojik süreçlerin bir bütün olarak ele alındığı bir kavramdır (Swingland, 2001).

Biyοçeşitlilik kavramı için Birleşmiş Milletler (BM), insanoğlunun karşı karşıya bulunduğu çevre sorunlarını 1972 yılında Stockholm’de toplanan ve “Birleşmiş Milletler İnsan Çevre” adı verilen konferansta bütün boyutlarıyla değerlendirmiştir. Daha sonrasında bu kavram 1988 yılında düzenlenen ABD Ulusal Biyοçeşitlilik Forumu’nda ve 1992 yılında Düzenlenen Brezilya (Rio de Janeiro) Çevre ve Kalkınma Konferansı’nda “Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi” adı ile uluslararası nitelik kazanmıştır. 1992 yılında Rio’da imzalanan Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ile birlikte, 1993 yılında imzalanan Helsinki Sözleşmesi, 1995 yılında imzalanan Santiago Deklarasyonu ve Montreal Sözleşmesi, biyolojik kaynakların sürdürülebilirlik ilkelerine göre işletilip korunması yönünde etkin adımların atılmaya başlandığı bir nokta olmuş ve bu süreç Dünya çapında bölgesel süreçlerin başlamasına öncülük etmiştir. Bu sözleşmelerdeki taraf devletler, biyolojik çeşitliliğin korunması ve geliştirilmesi için ulusal ve küresel düzeyde planlamaların ve ilgili programların yapılması konusunda anlaşmaya varmışlardır (Özçelik, 2006). Rio Sözleşmesi 27 Aralık 1996 tarihinde yayınlanan resmi gazetede onaylanarak ülkemizce kabul edilmiştir. Ülkemizin imzalamış olduğu biyolojik çeşitliliğin korunmasına yönelik bir diğer sözleşme de 22 Aralık 1996 yılında imzalanan Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme’dir (CITES) (TOB, 2021).

Biyοçeşitlilik ekosistem işleyişinin temelini oluşturmakta ve sürdürülebilir bir kalkınma için biyolojik çeşitliliğin izlenmesi ve korunmasına azami ölçüde önem verilmesi gerekmektedir (Harrop ve Pritchard, 2011; Topçu, 2012).

Türkiye, coğrafi konumu itibarıyla Avrupa-Sibirya, Akdeniz ve İran-Turan olarak isimlendirilen üç biyocoğrafik bölgeye ve bunların geçiş zonlarına sahip olması ve iki kıta arasındaki köprü konumu nedeniyle iklimsel ve coğrafik özelliklerin kısa aralıklarla değişmesinin bir sonucu olarak biyolojik çeşitlilik açısından küçük bir kıta özelliği kazanmıştır. Türkiye, orman, dağ, bozkır, sulak alan, kıyı ve deniz ekosistemlerine ve bu ekosistemlerin farklı formlarına ve farklı kombinasyonlarına sahiptir. Türkiye deniz seviyesinden 5000 metrelere varan yükseltileri, kayalık ve kanyonları, yüksek dağ çayırıları, buzul gölleri, mağaraları ve doğal orman yapıları ile zengin bir ekosistem çeşitliliği göstermektedir. Bu olağanüstü ekosistem ve habitat çeşitliliği beraberinde önemli bir tür çeşitliliğini getirmiştir. Coğrafi konumu ve ekolojik önemi göz önünde bulundurulduğunda Türkiye, Avrupa ve Orta Doğu'nun en zengin flora ve fauna özelliklerine sahip ülkelerinden biridir (Güler ve Mutlu, 2018). Omurgasız hayvan türü sayısı yaklaşık 19.0000'dir ve bunlardan yaklaşık 4000 tür/alttür endemiktir. Omurgalılarından, 70'i balık türü olmak üzere 100'ün üzerinde tür endemiktir. Ülkemizin dünyanın iki büyük kuş göç yolu üzerinde olması, kuşların beslenme ve üreme alanı olarak önemini artırmaktadır. Türkiye omurgalı faunasında yaklaşık 486 kuş, 171 memeli, 131 sürüngen, 33 amfibi (çiftyaşar), 395 iç su balığının yaşadığı tahmin edilmektedir (DKMP, 2019). Günümüze kadar tespit edilen omurgalı hayvan sayısı ise 1500'e yakındır (Keçeli vd., 2013). Türkiye önemli kuş göç rotaları üzerinde bulunmakta, küresel düzeyde tehdit altında pek çok kuş türü için de önemli alanlara sahip olduğu bilinmektedir. Bununla beraber Akdeniz ve Ege kıyıları *Caretta caretta* ve *Chelonia mydas* türü deniz kaplumbağaları ile Akdeniz Foku'nun (*Monachus monachus*) yaşam alanlarını oluşturmaktadır.

Türkiye'nin, bitki (flora) türleri bakımından sahip olduğu zenginliği anlamak için, Avrupa kıtası ile karşılaştırmak yeterli olacaktır: Tüm Avrupa kıtasında 12500 açık ve kapalı tohumlu bitki türü varken, sadece Anadolu'da bu sayıya yakın (yaklaşık 11707) tür olduğu bilinmektedir. Bunların yaklaşık üçte biri Türkiye'ye özgü (endemik) türlerdir (DKMP, 2019).

3. TÜRKİYE KORUNAN ALANLARI

Korunan alan, biyolojik çeşitliliğin, doğal ekosistemlerin ve bunlarla ilişkili kültürel kaynakların korunması ve devamlılığın sağlanması amacıyla ilgili mevzuata göre yönetilen koruma statüsü bulunan kara, su ya da deniz alanlarıdır. Biyolojik çeşitliliğin korunması ve devamlılığının sağlanması amacıyla, dünyanın pek çok yerinde korunan alanlar ilan edilmiştir (Putz vd., 2001; Özçelik, 2006). Dünya’da ilk milli park Amerika Birleşik Devletleri’nde 1872 yılında ilan edilen “Yellowstone Milli Parkı” iken Türkiye’de ise 1958 yılında koruma statüsü verilen Yozgat Çamlığı Milli Parkı’dır. Alan koruma doğayı ve biyoçeşitliliği yerinde (in-situ) koruma yönüyle önem arz eden bir planlama ve yönetim şeklidir.

Modern şehir hayatının kalabalığı, gürültüsü, trafik problemleri, çevre kirliliği ve stresi insanların doğaya ve doğal yaşama olan merak ve özlemini giderek artırmaktadır. Bu açlık ve özlem şehir insanlarının doğa konusunda daha fazla merak duyması ve bilinçlenmesini de beraberinde getirmektedir. Bu sebeple kentlerde yaşayan ve belli bir refah düzeyine sahip günümüz modern insanının doğayı ve doğal yaşamı tecrübe etme talepleri her geçen gün büyük bir hızla artmaktadır. Bu sürecin bir sonucu olarak geleneksel turizm anlayışı da günümüzde büyük bir hızla değişmekte ve doğada yapılan aktivitelere dayalı bir turizm kolu olarak tabiat turizmi ya da başka bir deyişle ekolojik turizm (ekoturizm) pazarı bütün dünyada büyük bir hızla büyümektedir. Bu dönüşümden hareketle geleceğin turistlerinin geleneksel kitle turizmi yerine giderek daha fazla oranda alternatif turizm çeşitlerini tercih edecekleri rahatlıkla ifade edilebilir. Bu turistler çevreye duyarlı, kültürel ve yerel motiflere önem veren ve gittikleri mekânlarda doğallık arayan kişiler olacaklardır. Bu yeni tip turistler bozulmamış doğal alanlarda doğayla iç içe olmak, o yörelere özgü yaban hayvanı ve bitkileri gözlemlemek, farklı doğa sporlarını tecrübe etmek, yerel halkın kültürünü paylaşmak için çok daha fazla harcama yapmaktan kaçınmamaktadır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde en önemli ekoturizm alanları olan korunan alanların öneminin her geçen gün giderek artmakta olduğu görülmektedir (ORFAMDER, 2018).

Türkiye’de korunan alanlar Tarım ve Orman Bakanlığı ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığı’nın ilgili genel müdürlüklerinin tasarrufunda olup, Orman Kanunu (08.09.1956 tarih ve 9402 sayılı Resmi Gazete), Su Ürünleri Kanunu (04.04.1971 tarih ve 13799 sayılı Resmi Gazete), Milli Parklar Kanunu (11.08.1983 tarih ve 18132 sayılı Resmi Gazete), Çevre Kanunu (11.08.1983 tarih ve 18132 sayılı Resmi Gazete), Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu (23.07.1983 tarih ve 18113 sayılı Resmi Gazete) ile 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu (16.05.2004 tarih ve 25464 sayılı Resmi Gazete) ile yönetilmektedir.

2021 yılı itibari ile Türkiye’nin yaklaşık %8,6’sını oluşturan yaklaşık 6,77 milyon hektarı korunan alanlara ayrılmıştır. Türkiye’de kanunlarla ve yönetmeliklerle korunan bu sahalar sayı ve alan olarak Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Türkiye’deki Korunan Alan Sayıları ve Alanları (TOB, 2021b)

Korunan Alanlar	Sayısı	Alan (ha)
Milli Park	45	895.955,37
Tabiat Parkı	250	105610,6
Tabiatı Koruma Alanı	31	46521,29
Tabiat Anıtı	115	9243,57
Yaban Hayatı Geliştirme Sahası	84	1162788,47
Ramsar Alanı	14	184.487
Ulusal Öneme Haiz Sulak Alanlar	59	869.697
Mahalli Öneme Haiz Sulak Alanlar	13	14.513
Muhafaza Ormanı	55	251,493
Kent Ormanı	134	10,198
Gen Koruma Ormanı	325	43,016
Tohum Meşçeresi	315	41,567
Tohum Bahçesi	202	1471
Özel Çevre Koruma Bölgesi	18	2586,774
Doğal Sit Alanları	2574	1784,071
TOPLAM	4224	6.777.346

Türkiye Cumhuriyeti Tarım ve Orman Bakanlığının verilerine göre Doğa Koruma ve Milli Parklar (DKMP) Genel Müdürlüğü’nün

koruması altındaki Milli Parklar ve Tabiat Parklarını 2016 yılında 17 milyon kişi ziyaret ederken, bu sayı 2017 yılında yaklaşık %50 artarak 25 milyon kişiye ulaşmıştır. Bu verilere göre 2019 yılı için konulmuş olan 15 milyon ziyaretçi sayısı hedefi daha 2016 yılında geçilmiştir ve 2018’de 35 milyon 300 bin, 2019 da ise 51 milyon 832 bin 448 ziyaretçi sayısına ulaşılmıştır. Korunan alanlar içerisinde ise 2017 yılında en çok ziyaretçiyi 2 milyon 960 bin 614 ziyaretçiyle Ankara’da bulunan Soğuksu Milli Parkı çekmiştir. Soğuksu Milli Parkı’nı 2 milyon 285 bin 554 ziyaretçiyle Gaziantep’teki Burç Tabiat Parkı ve 1 milyon 608 bin ziyaretçi ile Uludağ Milli Parkı takip etmiştir. Meryem Ana Tabiat Parkı, Marmaris Milli Parkı, Belgrad Ormanı, Akyokuş Tabiat Parkı, Abant Gölü Tabiat Parkı, Bolu-Gölcük Tabiat Parkı, Saklıkent Milli Parkları da ziyaretçi sayısı sıralamasında ilk ona giren korunan alanlar arasında yer almışlardır (Anonim, 2018). 2019 yılında ise Korunan alanlar içinde Kocaeli Uzunarla Tabiat Parkı, 6 milyon 66 bin 831 kişiyle geçen yıl en çok ziyaretçi ağırlayan yer olmuştur. Antalya’daki Beydağları Sahil Milli Parkı 5 milyon 702 bin 311 ziyaretçiyle ikinci sırada yer alırken, Türkiye’nin en büyük hayvanat bahçesinin de bünyesinde bulunduğu Gaziantep’teki Burç Tabiat Parkı 4 milyon 935 bin 792 ziyaretçiyle üçüncü olmuş, bu parkları 2 milyon 265 bin ziyaretçiyle Ankara Soğuksu Milli Parkı ve 1 milyon 911 bin ziyaretçiyle Trabzon Uzungöl Tabiat Parkı izlemiştir (TOB, 2020).

4. TÜRKİYE’DE AVCILIK

Avcılığın insanlığın başlangıcına kadar dayanan eski bir tarihi vardır (Huş, 1974). İlk zamanlarda insanlar yiyecek et ve giyecek post ihtiyaçlarını karşılamak için avcılıkla hayatlarını devam ettirmişlerdir (Erdem, 1991). Avcılıktan ziraat toplumuna geçişle birlikte, artık medeni dünyada avcılık ana geçim kaynağı olmaktan çıkıp, ek bir uğraşa dönüşmüştür. Gerek İslamiyet öncesi gerek İslamiyet sonrası Türk devletlerinde avcılık ve av seferleri askeri ve idari amaç taşıyan faaliyetler olmuştur (Türkmen, 2013).

Eski Türklerde avcılığa ve okçuluğa çok önem verildiği görülmektedir (Huş, 1974). Türklerin tazi, zağar ve yırtıcı kuşlarla at üzerinde veya yaya olarak yapmış oldukları avcılık, önceleri dini bir nitelik taşımaktaydı. Fakat sonraları ulusal bir gelenek halini almıştır (Huş, 1974; Çanakçıoğlu ve Mol, 1996). Bulundukları yer ve yaşadıkları doğal koşulların zorluğuna alışmak ve çocukları da ona göre yetiştirmek gerektiğinden kız ve erkek çocuklarını ok atma avlanma ve ata binme eğitimine tabi tutarlardı. Çocuklar çobanlık yaparken küçük yay ve oklarla kuş, sıçan avlamasını öğrenirler, yaşları ilerledikçe yay ve okları da ona göre geliştirilirdi. Büyüdükten sonra da daha ağır savaş araçlarını kullanma yeteneğine eriştikleri ve savaşa katılıp kendilerini gösterdikleri zaman toplumda yerlerini almış olurlardı (Tayga, 1990; Güner ve Hergüner 1999). Türkler avcılığı savaşa hazırlayıcı bir araç ve bir ön tatbikat olarak uygulamışlar, savaştan önce harp uygulaması niteliğinde büyük sürgün avları düzenlemişlerdir (Huş, 1974; Çanakçıoğlu ve Mol, 1996).

Hunlar ve diğer Türkler avladıkları hayvanların et, deri, kemik ve boynuzlarından yararlanırlardı. Büyük ve küçük hayvanların deri ve kürklerinin kıymetli olanlarını satarlar, diğerlerinden elbise, kalpak ve çizme, boynuzlarını da yay ve ok yapımında kullanırlardı. Hun İmparatorluğunu meydana getiren Türk kavimlerinden Hunlar, Uygurlar, Göktürkler, Kırgızlar avla uğraşır, ses çıkaran oklar kullanırlardı (Tayga, 1990; Güner ve Hergüner 1999).

Karahanlılar ve Selçuklular gibi Türk devletlerinde avcılığın bir merasim, bir askerî spor olarak devam etmesi ve av partisinden sonra hükümdarların toplu ziyafetlerle (toy, şölen) eğlenceler tertip etmeleri, bu çok eski Türk geleneğinin İslâmî devirde de aynen sürdürüldüğünü göstermektedir. Aynı geleneğin Gazneliler, İlhanlılar, Anadolu Selçukluları, Beylikler ve Osmanlılar'da da devam ettiği görülmektedir (Özaydın, 1991).

Selçuklu ve Oğuz Türkleri, Küçük Asya'ya göç ettikleri zaman artık Müslüman olmuşlardı. Sahip oldukları kültürde bazı değişiklikler yapmakla beraber, temel örf ve adetlerini terk etmemişlerdi. Sel-

çuklu Devleti'ne ilk şeklini kazandıran Tuğrul Bey, Avcılık teşkilatını resmi bir kurum haline getirmiştir. Avcı birlikleri kurmuş; ordusunu zinde tutmak için, süreklilik avları tertip etmiştir (Çelik, 1987). Selçuklular döneminde Hükümdarlara bağlı “Emir-i Şıkar (Av Komutanları)” birlikleri vardı. Kürk, deri ve trofe ticareti oldukça yaygındı (Çanakçıoğlu ve Mol, 1996). Bütün kuşçular emîr-i şıkârların emrindeydi ve av kuşlarının eğitiminin ve sultanların av işlerinin düzenlenmesinden yine onlar sorumluydular. Bunların emirlerinde ayrıca avla görevli önemli miktarda asker de bulunurdu (Özaydın, 1991).

Selçuklu Hükümdarı Sultan Melikşah ise, avcılık konusunda bilinen ilk ilmi kitabı yazdırmıştır. Sultan Melikşah'ın Felhak b. Mehmed'e yazdırdığı Saydnâme-i Melikşah adlı kitap daha sonra yazılan pek çok avcılık kitabına kaynak oluşturmıştır. Sultan Melikşah, Ebu Tahir Hatuni'ye de; av hayvanlarını ve avcılığı inceleyen Şıkar-Name ismi altında bir kitap daha yazdırmış, ne yazık ki bu kitap günümüze kadar gelemeyip kaybolmuştur (Çelik, 1987).

Avcılığı yasa ile devlet düzenine ilk sokan Moğol hükümdarı Cengiz Han'dır. Cengiz Han avın yapılışını ve kurallarını yasa ile belirlemiştir. Ölümünden sonra da dört parçaya ayrılan imparatorluğunun hepsinde aynı yasa uygulanmıştır. Hatta Timur ve onun soyundan gelen Babürlüler bile aynı yasayı uygulamışlardır. Ayrıca kanun ve kuralları belirleyen birçok ferman ve buyruk da yayımlanmıştır. (Kahraman, 1995; Güner ve Hergüner 1999).

Eski Türklerde genelde bir savaş uygulaması olarak yapılan avcılık, Selçuklularla Osmanlılara aynı örf ve adetlerle geçmiştir. Osmanlı Padişahlarının birçoğu, savaş dışındaki zamanlarını maiyetleriyle birlikte büyük av partileri düzenleyerek değerlendirmişlerdir (Huş, 1974; Çanakçıoğlu ve Mol, 1996). Osmanlılar, avı kadim Oğuz geleneklerine göre yapmışlardır (Kahraman, 1995). Böylece özellikle Şehzadelerin ve genç kuşakların binicilik ve atıcılık gibi sportif faaliyetlere alıştırılması suretiyle, ileride karşılaşacakları çeşitli zorlukları yenmeleri için hazır bir duruma getirilmelerine büyük önem verilmiştir (Çanakçıoğlu ve Mol, 1996).

Osmanlılar'da avcılık çok gelişmiş, teşkilatlanmış ve ülkenin her tarafında yaygınlaştırılmıştır (Özcan, 1994). Osmanlı padişahları da avcılığı sevmişler, avcılık hakkında yazılmış kitapları okumuş hatta yazılmasını da teşvik etmişlerdir. Osmanlı şehzade ve padişahlarından ava merak saranlar; Süleyman Paşa, I. Murad, Yıldırım Bayezid, II. Murad, Fatih Sultan Mehmed, Yavuz Sultan Selim, Kanuni Sultan Süleyman, III. Murad, I. Ahmed, II. Osman, IV. Murad, I. İbrahim, IV. Mehmed, II. Ahmed ve II. Mustafa'dır. Osmanlı Devleti'nde av seferlerinin zirve noktası IV. Mehmed dönemidir (Kahraman, 1995; Güner ve Hergüner 1999). Osmanlı Devleti'nde özellikle I. Murad ve Yıldırım Bayezid zamanlarında av işlerinin geliştiği ve Yeniçeri Ocağı'nın saksoncubaşı, zağarcıbaşı, turnacıbaşı, avcıbaşı gibi bazı yüksek rütbeli görevlilerinin avcılıkla ilgili unvanlarla anıldığı görülmektedir (Özcan, 2010).

Av halkı avlanmada kullanılmak üzere Pars, Tazı, Zağar ve yarı kuşları eğiterek ava alıştırmışlardır. Bunlara yaptıkları işlere göre Doğancılar, Sekbanlar, Çaylak Avcıları, Akbaba Avcıları, Atmaca Avcıları, Zağarcılar ve Turnacılar gibi adlar verilmiştir. Ayrıca köpek muhafızı anlamına gelen sekbanlar, tazılardan başka harp köpekleri de beslemiş ve yetiştirmişlerdir. Samsoncu veya Seksoncu adı verilen kimseler Padişahın av köpeklerini yetiştirip eğitmişlerdir (Huş, 1974).

Osmanlı sarayının Bîrun denilen dış hizmetliler kısmına bağlı avla ilgili görevlilerin ortak adı şikâr (av) ağaları iken doğancıbaşı Enderun'daki doğancıların âmiri konumundaydı. Bunların emrinde çalışanların tamamı şikâr halkı olarak anılırdı. Çakırcı, şahinci, atmacacı ve doğancı grupları halinde teşkilâtlanmış olan avcılığın taşrada da görevlileri vardı. Çakırcıların âmiri olan çakırcıbaşı şikâr ağalarının en yüksek rütbelisi ve diğer şikâr ağalarının âmiri durumundaydı (Özcan, 2010).

Avcılığın bir düzen ve nizam içerisinde yapılmasını sağlamak amacıyla Osmanlılar, merkezi (Saray) ve taşrada (İller) örgütler kurmuşlardır. Avcılık örgütü önce özel bir organizasyonla Saray içerisine sokulmuştur. Sonraları Yeniçeri Ocağı kuruluşunu da içerisine almak

suretiyle genişletilmiş ve padişahın av halkını oluşturan aylıklı avcılar (Ulufeli Avcı) örgütü kurulmuştur. Saray av işlerine bakanların hepsine birden Hassa Avcıları adı verilmiştir. Bu kuruluş 1839'a kadar (Tanzimat'ın İlanı) çeşitli şekillerde sürdürülmüştür (Huş, 1974; Çanakçıoğlu ve Mol, 1996). Ateşli silâhların yaygınlaşması ve avlarda kullanılması avcı kuşlarını ikinci plana itmiş, böylece bu teşkilâta bağlı görevlilerin fonksiyonu giderek azalmıştır. XIX. yüzyılda Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılmasından sonra ise avcı kuşu yetiştiriciliği teşkilâtı tarihe karışmıştır (Işık, 1991).

Osmanlı Devletindeki kanunlar 1869-1877 yılları arasında yayınlanan "Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye" ile bir araya toplanmış ve bu kanunda avcılıkla ilgili çok az hüküm yer almış, avlanma işleri, arzulanan düzene sokulamamış ve yalnızca evcil hayvanların avının yasaklanması ve sahipli köpeklerin tutmuş oldukları ve ücretli avcılarının avlamış bulundukları avların sahibine ait olacağının bildirilmesi ile yetinilmiştir. Avcılık konusu, 1876 tarihli Belediyeler Kanununun bir maddesi ile av kuşlarının Şubat sonundan 15 Ağustos'a kadar vurulması yasaklanmış ise de bu da Belediyeler sınırları içerisinde bile işlemeyen bir hüküm olarak kalmıştır. 1882 tarihli "Zabıta-i Seydii Berri ve Bahri Nizamnamesi" (Kara ve Deniz Avcılığı Zabıtası) hükümleri ile bazı önlemler getirilmiştir. Ancak bu düzenleme, hayvanların korunmasından çok, hazineye gelir sağlamak amacı gütmüştür. (Huş, 1974).

Avcılık, Cumhuriyet döneminde 13.05.1937 tarihli 3167 sayılı Kara Avcılığı Kanunu ile birlikte belirli bir disipline sokulmaya çalışılmıştır (13.05.1937 tarih ve 3603 sayılı Resmi gazete). Bu kanuna göre; Av hayvanlarını korumak ve avcılık işlerini düzenleme görevi Orman Genel Müdürlüğü'ne verilmiştir. Ayrıca, güvenlik kuvvetlerinin ve idari makamların konuya yapıcı bir yaklaşım içinde bulunmaları esas alınmıştır (Çelik, 1987). Bu kanuna göre yaban hayvanları faydalı ve zararlı olarak sınıflandırılmıştır. Türkiye'de yabanî olarak yaşayan faydalı ve zararlı hayvanların (memeliler, kuşlar, yerde sürünenleri) her türlü vasıta ile avlanması kanun hükümlerine bağlanmış-

tır. Kanunun 2. Maddesinde av hayvanları, (1) her vakit avlanabilenler (vaşak, kurt, çakal, yaban domuzu, pars, sırtlan, kaplan, kargalar, yılanlar, kaplumbağalar), (2) belli zamanda avlananlar (yaban kedisi, ağaçsansarı, kokarca, gelincik, porsuk, kunduz, tavşan, ada tavşanı, keklik, dağ horozu, erkek sülün, tavus familyası, çil familyası, bildir-cin familyası, yaban ördeği, sarıasma, yabankazı, kuğu, çulluk, turna, toy, kuzgun, bataklık kuşları) ve (3) avlanması yasak olanlar (geyik, yaban koyunu, çengel boynuzlu dağkeçisi yavrusu, karaca yavrusu, yarasa, kirpi, turaç, kumru, kerkenez, çalıkuşu, guguk, ağaçkakan, çobanaldatan, dişi sülün, bülbül familyası, çekirge kuşu, kırlangıç, leylek, puhu, baykuş ve sığırcık) olmak üzere 3 gruba ayrılmıştır. Bu kanunla birlikte Merkez Av Komisyonu, İl ve İlçe Av Komisyonları kurulmuştur. Bu komisyonlar, yabani hayvanların avlanıp avlanmamasına karar vermeye, belli zamanlarda avlanan hayvanlardan soyu azalanların avını yasaklamaya, soyu azalmış veya tükenmiş faydalı av hayvanlarının çoğalması veya yeniden türemesi için icap eden tedbirleri almaya, zararlı hayvanların öldürülmesine ve bunun için süre-k avları yaptırmaya, av hayvanlarını üretmek için tedbir almaya ve her yerde avcılığı ve av cemiyetleri teşkilini teşvik etmeye yetkili kılınmıştır (Resmi Gazete, 1937).

1937 yılında çıkarılan 3167 sayılı Kara Avcılığı Kanunu beraberinde bazı sorunlara neden olmuştur. Özellikle yaban hayvanlarının yararlı ve zararlı olarak sınıflandırılması ve bazı türlerin her vakit avının serbest olması (pars, kaplan, sırtlan gibi) yaban hayvanlarının çok sayıda avlanmasına ve popülasyonlarının ciddi oranda azalmasına neden olmuştur.

Bu kanuna göre; kemiriciler sınıfına giren *Spalacidea*, *Muridae* ve *Microtidae* familyalarına dahil fare ve sıçanlar ile yaban domuzları tarım zararlıları olarak zirai mücadele kapsamına alınmışlardır (Turan, 1984). *Talpidae* ve *Soricidae* familyalarına mensup türler ise *Spalacidae*, *Muridae* ve *Microtidae* familyaları mensuplarından birçoğu ile aynı yaşama ortamlarını paylaştıklarından yapılan zirai mücadeleden büyük zarar görmüşlerdir (Turan, 1984). Turan (1984)'a göre bu kanun

av kaynaklarımızın korunması ve geliştirilmesinde yeterli olamamıştır. Bunun en önemli nedeni olarak görev ve sorumlulukların çeşitli kuruluşlar arasında dağıtılmış olması görülmüştür. Av suçları önemsenmemiş, en ağır suçları dahi hafif para cezası ile cezalandırılmıştır. Avcılık işlerinin bakımı ve takibi Orman idaresine görev olarak verilmiş, ancak aynı yıl yürürlüğe giren yeni orman kanununun uygulanmasına ağırlık veren bu kuruluş avcılık işlerine yeterince zaman ayıramamıştır. Ayrıca İl, İlçe av komisyonları ve Merkez Av Komisyonu arasında uzun yıllar süresince bir uyum sağlanamamıştır. Bu gibi nedenlerle avcılık işlerinin düzenlenmesi, av kaynaklarının korunması ve av suçlarının takibi yeterince yapılamamıştır (Turan, 1987).

Av ve yaban hayatı 2003 yılına kadar 1937 yılında çıkarılan 3167 sayılı Kara Avcılığı Kanunu hükümleri çerçevesinde yönetilmiştir. Av ve yaban hayatının korunması, geliştirilmesi ve sürdürülebilir yönetimi için ulusal yasal zemini güçlendirmek maksadıyla uluslararası sözleşmeler ve Avrupa Birliği Mevzuatı da göz önüne alınarak 11.07.2003 tarihinde 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu hazırlanmış ve 11.07.2003 tarihinde yürürlüğe girmiştir (11.07.2003 tarih ve 25165 sayılı Resmi Gazete). Bu kanun ile birlikte; av ve yaban hayvanlarını ve yaşama ortamlarını, bunların korunmasını ve geliştirilmesini, av ve yaban hayatı yönetimini, avlakların kurulması, işletilmesi ve işlettilmesini, avcılığın, av turizminin, yaban hayvanlarının üretiminin, ticaretinin düzenlenmesini, toplumun bilinçlendirilmesini, avcılarının eğitimini, av ve yaban hayatına ilişkin suç ve kabahatler ile bunların takibi ve cezalarını düzenlemek amaçlanmıştır. Bu kanunla birlikte, av mevsimleri, yasak ve kısıtlamalarıyla genel kurallar konusunda, Merkez Av Komisyonu, gerekli hallerde İl ve ilçe Av Komisyonları oluşturulmuştur (Resmi Gazete, 2003).

4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu Türkiye’de avcılığın kontrolü, organizasyonu ve düzenlenmesi yetkisini Tarım ve Orman Bakanlığına vermiştir. Türkiye’nin av ve yaban hayatı kaynakları Tarım ve Orman Bakanlığı adına Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü tarafından yönetilmektedir.

4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu'na göre ülkemizde avlanma hakkının elde edilebilmesi için avcılık belgesi ve avlanma izin kartının alınması zorunludur. Avcılık belgesi için; on sekiz yaşını doldurmuş olmak, silah taşıma ehliyetine sahip olmak, 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu'na göre avcılık belgesi almaya engel durumu bulunmamak, avcılık ve av yaban hayatı ile ilgili eğitim almış ve sınavda başarılı olmak şartları aranmaktadır (Resmi Gazete, 2003).

Ülkemizde avda kullanılabilen tek yırtıcı kuş türü Atmaca (*Accipiter nisus*)'dır. Atmaca ile sadece Bildırcın (*Coturnix coturnix*) avına izin verilmektedir. Atmacacılık kültürünün doğaya zarar veremeyecek şekilde sürdürülmesi amacı ile ulusal ve uluslararası mevzuat dikkate alınarak, atmacacıların eğitilmesi, sertifika verilmesi, atmacaların muhafazası, tutma ve bulundurma limitleri, doğaya bırakılması ile ilgili konular Geleneksel Atmacacılık Esas ve Usullerinde düzenlenmiştir (MAK, 2021).

4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu doğrultusunda; Avlakların Kuruluşu, Yönetimi ve Denetimi Esas ve Usulleri Yönetmeliği (16.05.2004 tarih ve 25464 sayılı Resmi Gazete), Merkez Av Komisyonu, İl ve İlçe Av Komisyonlarının Görevleri, Çalışma Esas ve Usullerine Dair Yönetmelik (18.05.2004 tarih ve 25466 sayılı Resmi gazete), Fahri Av Müfettişlerinin Seçimi, Görevleri ile Çalışma Esas ve Usulleri Yönetmeliği (03.07.2004 tarih ve 25511 sayılı Resmi Gazete), Av Koruma Görevlilerinin Kılık Kıyafetine Dair Yönetmelik (06.08.2004 tarih ve 25545 sayılı Resmi Gazete), Yaban Hayatı Koruma ve Yaban Hayatı Geliştirme Sahaları ile İlgili Yönetmelik (08.11.2004 tarih ve 25637 sayılı Resmi Gazete), Av ve Yaban Hayvanı Üretim Yeri ve İstasyonları İle Kurtarma Merkezlerinin Kuruluşu, Yönetimi ve Denetimi Hakkında Yönetmelik (30.11.2004 tarih ve 25656 sayılı Resmi Gazete), Avcı Eğitimi ve Avcılık Belgesi Verilmesi Esas ve Usulleri Yönetmeliği (31.12.2004 tarih ve 25687 sayılı Resmi Gazete), Sulak Alanların Korunması Yönetmeliği (17.05.2005 tarih ve 25818 sayılı Resmi Gazete), Av ve Yaban Hayvanları İle Bunlardan Elde Edilen Ürünlerin Bulundurulması Üretimi ve Ticaretinin Nasıl Yapılacağına Dair Yönetmelik (16.06.2005 tarih

ve 25847 sayılı Resmi Gazete), Av ve Yaban Hayvanlarının ve Yaşama Alanlarının Korunması, Yaban Hayvanlarının Zararlıları İle Mücadele Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik (24.10.2005 tarih 25976 sayılı Resmi Gazete), Av Turizmi Kapsamında Avlanmalara İlişkin Usul Ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (14.04.2016 tarih ve 29684 sayılı Resmi Gazete) hazırlanmıştır.

Yaban hayatı, av hayvanları ve avcılık konuları çoğu zaman sadece belli ülke sınırlarını ilgilendiren konular olmayıp, uluslararası ilişkiler gerektiren konular olaraktan da ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle yaban hayatının ulusal ve uluslararası düzeyde korunması gittikçe önem kazanmaktadır. Türkiye’de bugüne kadar, yaban hayatı, av hayvanları, nesli tehlike altında bulunan türler ve ticareti konularında farklı uluslararası sözleşmelere imza atarak yükümlülük altına girmiştir. Avrupa’nın Yaban Hayatı ve Yaşam Ortamlarını Koruma Sözleşmesi (Bern Sözleşmesi) (20.02.1984 tarih ve 18318 sayılı Resmi Gazete), Özellikle Su kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkındaki Sözleşme (Ramsar) (17.05.1994 tarih ve 21937 sayılı Resmi Gazete), Nesli Tehlikede Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme (CITES) (20.06.1996 tarih ve 22672 sayılı Resmi Gazete), Kuşların Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşme (Paris Sözleşmesi) (17.12.1966 tarih ve 12480 sayılı Resmi Gazete), Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (27.12.1996 tarih ve 122860 sayılı Resmi Gazete) ülkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerdendir (TOB, 2021a).

5. TÜRKİYE’NİN AV HAYVANI TÜRLERİ

Türkiye’de, 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu’nun 4 üncü maddesine dayanılarak, Tarım ve Orman Bakanlığınca belirlenen yaban hayvanları listesi, av hayvanları listesi ve koruma altına alınan yaban hayvanları listeleri hazırlanmış olup bu karar 29.05.2015 tarihinde 29341 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Ülkemizde, Tarım ve Orman Bakanlığınca, memelilerden, tavşanlar (*Leporidae*), köpekgiller (*Canidae*), sansargiller (*Mustelidae*), kuy-

ruksürenler (*Herpestidae*), domuzgiller (*Suidae*) familyalarına ait 10 tür ve kuşlardan, karabatakgiller (*Phalacrocoracidae*), balıkçıl-giller (*Ardeidae*), ördekgiller (*Anatidae*), sülüngiller (*Phasianidae*), yelveciler (*Rallidae*), poyrazkuşugiller (*Haematopodidae*), cılıbıt-giller (*Charadriidae*), çullukgiller (*Scolopacidae*), korsanmartıgiller (*Stercorariidae*), martıgiller (*Laridae*), bağirtlakgiller (*Pteroclididae*), Güvercingiller (*Columbidae*), toygargiller (*Aludidae*), sinekkapangiller (*Muscicapidae*), Ardıçkuşugiller (*Turdidae*), duvar tırmaşıkkuşugiller (*Tichodromidae*), örümcekkuşugiller (*Laniidae*), kargagiller (*Corvidae*), sığırcık-giller (*Sturnidae*), serçe-giller (*Passeridae*), ispinoz-giller (*Fringillidae*), çintegiller (*Emberizidae*) familyalarına ait 103 tür yaban hayvanı av hayvanı olarak belirlenmiştir. Yine bu karar doğrultusunda 121 adet memeli türü, 378 adet kuş türü, 130 adet sürüngen türü koruma altına alınmıştır (Resmi Gazete, 2015).

Merkez Av Komisyonu Kararı doğrultusunda 2020-2021 Av Döneminde 6 memeli türün ve 30 kuş türünün avına izin verilmiştir. Memeli türler; yabani tavşan (*Lepus europaeus*), ada tavşanı (*Oryctolagus cuniculus*), çakal (*Canis aureus*), tilki, (*Vulpes vulpes*), kaya sansarı (*Martes foina*) ve yaban domuzu (*Sus scrofa*) türleridir. Kuş türleri; sakarca (*Anser albifrons*), fiyu (*Anas penelope*), çamurcun (*Anas crecca*), yeşilbaş (*Anas platyrhynchos*), kılkuyruk (*Anas acuta*), çıkırıkcın (*Anas querquedula*), macar ördeği (*Netta rufina*), elma-baş patka (*Aythya ferina*), tepeli patka (*Aythya fuligula*), boz ördek (*Anas strepera*), kaşıkgaga (*Anas clypeata*), kınalı keklik (*Alectoris chukar*), kum kekliği (*Ammoperdix griseogularis*), çil keklik (*Perdix perdix*), bıldırcın (*Coturnix coturnix*), sakarmek (*Fulica atra*), suçul-luğu (*Gallinago gallinago*), çulluk (*Scolopax rusticola*), kaya güvercin-i (*Columba livia*), tahtalı (*Columba palumbus*), üveyik (*Streptopelia turtur*), karatavuk (*Turdus merula*), öter ardıç (*Turdus philomelos*), alakarga (*Garrulus glandarius*), saksagan (*Pica pica*), küçük karga (*Coloeus monedula*), ekin kargası (*Corvus Frugilegus*), leş kargası (*Corvus corone pallescens*), karabatak (*Phalacrocorax carbo*), ve serçe (*Passer domesticus*) türleridir (MAK, 2020).

Tarım ve Orman Bakanlığı son 20 yıl içerisinde (2000-2020) av turizmi kapsamında yaban keçisi (*Capra aegagrus*), karaca (*Capreolus capreolus*), kızıl geyik (*Cervus elaphus*), çengel boynuzlu dağ keçisi (*Rupicapra rupicapra*), Anadolu yaban koyunu (*Ovis gmelinii anatolica*), ceylan (*Gazella gazella*), yaban domuzu (*Sus scrofa*), ayı (*Ursus arctos*) ve kurt (*Canis lupus*) türlerinin avına izin verip avlatmıştır (DKMP, 2021). Av turizmi kapsamında son 20 yıl içerisinde avlattırılan türler arasında ilk sırayı yaban domuzu (*Sus scrofa*) alırken onu sırasıyla yaban keçisi (*Capra aegagrus*), karaca (*Capreolus capreolus*), kızıl geyik (*Cervus elaphus*), çengel boynuzlu dağ keçisi (*Rupicapra rupicapra*), Anadolu yaban koyunu (*Ovis gmelinii anatolica*), ceylan (*Gazella gazella*), ayı (*Ursus arctos*) ve kurt (*Canis lupus*) türleri takip etmektedir. (DKMP, 2021).

6. YABAN HAYATININ EKONOMİK POTANSİYELİ

Ormanlar Ekosistemleri yaban hayatı yönüyle Türkiye'nin önemli biyolojik üretim alanları olup, başta değerli av hayvanları, balık türleri ve su kuşları olmak üzere, birçok bitki ve hayvan türüne ev sahipliği yapmaktadır. Bu sahaların, biyoçeşitliliği koruma fonksiyonları yanında, rekreasyon, av üretimi, balıkçılık, saz üretimi ve otlatma gibi faaliyetler ve kullanımlar dolayısıyla toplum refahına hizmet etme (sosyoekonomik) potansiyelleri vardır. Ne var ki, aşırı ve plansız faydalanma halinde, bu alanlar bozulma sürecine girmektedir. Dolayısıyla günümüzde ülkemiz yaban hayatının en önemli sorunu, planlı yönetim imkanından mahrum olması, başka bir ifadeyle Yaban Hayatı yönetim faaliyetinin sağlam ve geçerli bir plana dayanmıyor oluşudur (Oğurlu, 2008). Planlı yapıldığında ise yaban hayatının en önemli gelir getirici kalemi avcılık ve av turizmi olarak karşımıza çıkmaktadır.

2000'li yıllarda Turizm, milyonlarca çalışanı ve müşterisi ile dünyanın en hızlı büyüyen en büyük ticari işletmelerinden birisi olarak kabul edilmektedir. Gelir seviyesinin artmasıyla turizm günden güne ivme kazanmakta, önemli ve sözü edilen bir sektör haline gelmektedir. Dünya Turizm Örgütü (UNWTO) tahminlerine göre 2025

yılında 2 milyara yakın insanın turizm faaliyetlerine katılması, 2 trilyon dolar gelir sağlanması beklenmektedir (UNWTO, 2018). Bu kapsamda turizmin bazı türlerinin uygunluk seviyesine ulaşması nedeniyle, turist profilinde ciddi değişiklikler olması beklenmektedir. Bazı turizmciler bu durumu ‘Turistlerin tercihleri kutuplaşacak, yenilik ve çeşitlilik istemleri, konfor ve macera motiflerinin artacağı gerçeğinden hareketle, ürün geliştirmede “3S”nin deniz-kum-güneş (sea-sand-sun) yerine “3E” heyecan-eğlence-eğitim (exciting-entertainment-educational) ölçütlerinin yer alacağı şeklinde değerlendirmektedir (Ulusoy 2015).

TÜRSAB tarafından hazırlanan Doğa ve Macera Turizmi Raporunda dünya turizm pazarının yıllık ortalama %4-7 oranında büyüdüğü, buna karşın tabiat turizminde yıllık büyüme oranının %20-30 gibi oldukça yüksek bir hızda olduğu belirtilmektedir (TÜRSAB, 2018).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)’in 2018 yılı turizm verilerine göre (pandemi nedeniyle 2019 ve 2020 verileri değerlendirilmemiştir) Türkiye’nin turizm geliri, 2018’de bir önceki yıla göre yüzde 12.3 artarak 29.5 milyar dolar olmuştur. 2018 yılı sonu itibarıyla 45.63 milyon yabancı turist ülkemizi ziyaret etmiştir. 2018 yılı turistlerin ortalama harcamaları 647 dolardır (TÜİK, 2020). Av turizmi kapsamında ülkemize gelen bir turist ortalama harcaması ise 10000-20000 Dolar arasında gerçekleşmektedir.

Günümüzde ekoturizm, doğa turizmi veya yaban hayatı odaklı turizm denince; önemli doğa alanlarını ve yaban hayvanlarını onların doğal ortamlarında izletme, avcılık, yaban hayatı gözlemi, doğa yürüyüşleri, doğa kampı, olta balıkçılığı, hayvanat bahçesi ziyaretleri, yaban hayatı fotoğrafçılığı gibi faaliyetler esasına dayalı turizm faaliyetleri anlaşılmaktadır (Sarı ve Arpacık, 2020). Yaban hayatı ile ilişkili olan bu alternatif turizm faaliyetlerine olan ilgi her geçen gün artmaktadır. Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (UNWTO), dünya turizminin %7’sinin yaban hayatı turizmiyle bağlantılı olduğunu ve yıllık %3 civarında büyüyeceğini tahmin etmektedir (Başkaya

vd., 2017). ABD’de sadece 1998 yılında 9 milyon kişinin katıldığı balina seyrinden 1.2 milyar dolar gelir elde edilirken bu rakam 2017 yılında neredeyse 2 katına çıkarak 15 milyon insanın katılımı ile 2 milyar dolara dayanmıştır (Başkaya vd., 2017). Avusturalya’da deniz kaplumbağalarının toplamda 4 günlük seyri için yılda ortalama 25 bin kişi katılım göstermekte ve katılımcılar bu dört günlük seyir için yaklaşık 750 bin dolar harcama yapmaktadır (Sarı ve Arpacık, 2020). Benzer şekilde gelişmiş birçok ülkede yaban hayatı gözlemi ülke ekonomilerine önemli girdiler sağlamaktadır. Dünya genelinde hayvanat bahçelerini 2017 yılında 700 milyondan fazla insan ziyaret etmiş ve sadece giriş ücretleri için yaklaşık 20 milyar dolar ödeme yapmıştır (WAZA, 2018). ABD’de 2016 yılında nüfusun yaklaşık %40’ına tekabül eden 16 yaş ve üstü 103 milyondan fazla insan yaban hayatı odaklı turizm faaliyetlerine (avcılık, yaban hayatı gözlemi, doğa yürüyüşleri, yaban hayatı fotoğrafçılığı, hayvanat bahçesi ziyaretleri vd.) katılarak avlanma, teknik malzeme, seyahat, konaklama, yemek, lisans, alanlara giriş ve diğer ücretler için yaklaşık 157 milyar dolar harcama yapmıştır (FHWAR, 2016).

Gelişmiş ülkelerin yaban hayatı odaklı turizm faaliyetlerinden elde ettikleri gelir içerisinde en büyük pay ise av turizmine aittir. Av turizmi doğal ortamlarında sayıları fazla veya yeterli olan türlerin yani alanın taşıma kapasitesine yakın veya üzerinde yer alan bireylerin avlanmasına izin verilerek, kontrollü bir şekilde ve ekolojik, yerel değerlere öncelik tanınarak yapılan bir turizm biçimidir. Av turizmi, insanların doğaya geri dönüş eğilimiyle artışa geçmektedir. İnsanların, kıyı turizminin, tarihi yerler görmenin, yeni ülkeler keşfetmenin yanında yeni alternatif turizm çeşitleri arayışına geçtikleri görülmektedir. Bunlardan biri de av turizmidir. Av turizmi, hem ülkelerarası(özel) hem ülke içi(genel) yaygın olarak yapılmaktadır. Pahalı bir turizm çeşidi olup, yapacak turistlerin ihtiyaç duyduğu donanım ve araçların her biri teknik özellikler gerektirmektedir. Kullanılacak mermiden, rehber, giyilecek ayakkabıdan arazi taşıtına kadar her birinin av turizmi için tasarlanmış olması gerekmektedir. Av bayisinden markete, tüfek

firmalarından av bölgesindeki halka kadar hızlı ve sıcak ekonomik döngü oluşturmaktadır. Ülke ekonomisine döviz girmekte ve ekonominin kendi içinde nakit para akışı sağlanmaktadır. Bu döngüyü en iyi şekilde sağlamak ve bu organizasyonu yapmak için av turizminin en iyi şekilde bilinmesi ve tanınması gerekli görülmektedir. Özellikle konunun bilimsel yönü ve ekonomik katkısı yeterince bilinmediği ve değerlendirilmediği için halkta avcılığa karşı tepkiler oluşmaktadır. Halkın bu bakış açısı doğru örnek ve uygulamalarla asgari düzeye çekilmelidir. Av turizmi kapsamında yapılan av organizasyonlarda; sürekcî, kılavuz, rehber hizmetleri için istihdam sağlanmakta, ayrıca alışveriş, yemek, konaklama, ulaşım gibi farklı pek çok sektöre de katkıda bulunmaktadır (Özer, 2020).

Av turizminin katkı sağladığı bazı sektörler olarak; Avlak İşletmeleri, Gerçek veya Tüzel Kişilikler, Av Hayvanı Üreticileri Et-De-ri İşletmeleri, Yem, Yiyecek ve İçecek İşletmeleri, Ulaşım İşletmeleri, Kamu İşletmeleri Geliri Olarak, Av Silahı-Fişeği Üreticileri ve Av Bayileri, Avcılık Kıyafetleri-Ekipman Üreticileri ve Satıcıları, Genel Alışveriş İşletmeleri, Av Köpekleri Üreticileri, Av Köpeği Bakıcıları ve Otelleri, Konaklama İşletmeleri, Tahnit-Trofe Ustaları ve Av organizasyon şirketleri olarak sınıflandırılabilir (Şafak, 2003).

ABD'nin sadece av turizminden elde ettiği yıllık ortalama gelir yaklaşık 26 milyar dolarken bu rakam Almanya'da yıllık yaklaşık 10 milyar doları bulabilmektedir (FHWR, 2016; Başkaya vd. 2017; FACE, 2019). Amerika Birleşik Devletleri'nde 2016 yılında 9.2 milyon resmi avcı av turizmi kapsamında yaklaşık 35 milyon yaban hayvanı avlamıştır. Avlattırılan büyük memeli tür sayısı ise 8 milyon civarındadır. Bu türler içerisinde ayı, geyik ve dağ aslanı gibi türler en çok ilgi çekenlerdir (FHWR, 2016). Toplam alanı 357025 km², nüfusu 90 milyon ve 2020 yılında kayıtlı bulunan resmi avcı sayısı yaklaşık 360000 olan Almanya'da 2020 yılında av turizmi kapsamında yaklaşık 3 milyon yaban hayvanı avlattırılmıştır. Bu sayı içerisinde büyük memeli yaban hayvanlarının sayısı; yaklaşık 1.2 milyon karaca, 840 bin yaban domuzu, 430 bin tilki, 77 bin kızıl geyik ve

63 bin alageyiktir (DJV, 2020). ABD'nin yüzölçümü 255026 km², nüfusu 4.2 milyon ve 2020 yılında resmi avcı sayısı yaklaşık 335000 olan Oregon eyaletinde bile av turizmi kapsamında avlattırılan büyük memeli av hayvanı sayısı yaklaşık 53000 adettir. Avlattırılan yaban hayvanları arasında ilk sırayı geyik türleri (48985 adet) alırken onu sırasıyla Amerikan kara ayısı (2153 adet), Amerikan antilobu (1362 adet) ve dağ aslanı (350 adet) türleri takip etmektedir. Yaban hayatı eğitiminin doğru olarak verildiği ve işinin uzmanı kişilerce yönetildiği sahalarda taşıma kapasitesi üzerindeki hayvanların ve popülasyon düzenleme faaliyetleri kapsamında daha güçlü bir nesil oluşturmak için yaşlı ve hastalıklı bireylerin av turizmi kapsamında avlattırılması sürdürülebilir yaban hayatı yönetimi ve ülke ekonomilerine de önemli katkılar sunabilmektedir. Hatta ABD'de 1970'li yıllarda yaban hayatı koruma ve geliştirme çalışmalarında nesli tehlike altında olan türlerin hastalıklı ve güçsüz bireyleri avlattırılmış, üreme faaliyetlerine daha çok güçlü ve sağlıklı genç bireylerin katılımı ile türlerin popülasyon durumunu normale getirdiği görülmüştür (Sarı ve Arpacık, 2020).

Yaban hayatı kaynaklarını sürdürülebilir olarak yönetmek için bu kaynaklar korunmalı, geliştirilmeli, aynı zamanda ekonomiye kazandırılmalıdır. Özellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaban hayatı kaynaklarının halkın kullanımına yasaklanması ve/veya sınırlandırılması uygulamada mümkün görünmemektedir. Bu nedenle "halk tabanlı yaban hayatı yönetimi" yaklaşımı önem arz etmektedir. Halk tabanlı yaban hayatı yönetimi yaklaşımı özellikle halkın yaban hayatı kaynakları ile iç içe olduğu Afrika'da ve Amazonlar'da geniş uygulama alanları bulmaktadır. Avrupa'da avcılar avcı kulübü veya avcı birliği biçiminde örgütlenebilmektedir ve bu avcılar avlak yönetimi için arazi kiralayabilmektedirler (Şafak, 2003). Finlandiya'da 4000'e yakın avcı kulübü bulunmaktadır. Bu kulüpler avlak yönetimini, avcılık etkinliğini ve denetimlerini düzenlemektedirler. Bu ülkede kiralanan avlaklar, birbirine benzer niteliklerde ve 2000 ile 10.000 hektar genişliğindedir (FACE, 2014). Başkaya (2010)'ya göre bir ülkede avlattırılabilen yerli yaban hayvanı sayısı yaban hayatı yö-

netimindeki başarıyı ölçmenin önemli yollarından birisidir. Türkiye, Avrupa’da avı yaptırılan birçok türe ev sahipliği yapmasına rağmen maalesef avcılık gelirlerinde çok gerilerde bulunmaktadır (Akkuzu vd. 2015).

Türkiye’nin ilk uluslararası (özel) av turizmi faaliyeti 1970’li yılların başında, Avrupa’dan gelen turistlerin yaban domuzu avlamasıyla başlamıştır. Bu dönemde normal turizm faaliyeti için gelen turistler ülkemizde herhangi bir bedel ödemeksizin avlanmıştır. 1970’li yılların sonuna doğru av turizmi Türkiye turizminde yeni bir alternatif turizm olarak görünmeye başlamıştır. 1977 yılında, yabancı avcıların seyahat acenteleri aracılığıyla ülkemize girebilmeleri ve bir bedel ödeyerek avlanabilmeleri ile ilgili düzenlemeler yapılmıştır. Bunun sonucu olarak da Türkiye’de ilk av turizmi uygulaması aynı yıl yaban domuzu avı ile başlamıştır (Başkaya, 1999). Sonrasında 1981 yılında Antalya ilinde Düzlerçamı Devlet Avlağında bulunan Yaban keçileri yabancı turistlerin av turizmi için hizmetine sunulmuş ve avlatılmaya başlamıştır. Bunun akabinde 1984 yılından itibaren de yerli turist avcılar da av turizmine katılmışlardır (Başkaya vd. 2012; Özer, 2020).

2020 yılı itibari ile Türkiye’de Avcılık çeşitliliklerini iki ana başlıkta incelemek mümkündür. Bunların birincisi Bakanlıkça kotaları her yıl belirlenen Av Turizmi Avcılığı, ikincisi ise yine her yıl Av Sezonu için Merkezi Av Komisyonu tarafından belirlenen türler ve kotalar üzerinden yapılan Genel Avcılık olarak sınıflandırılabilir. Türkiye’yi av turizmi kapsamında her yıl Almanya, Amerika, Avusturya, Belçika, Danimarka, Fransa, İtalya, Norveç, Rusya, İspanya ve İsveç’in de arasında bulunduğu 40 farklı ülkeden yaklaşık bin yabancı avcı ziyaret etmektedir. En çok avlanan tür yaban domuzu olmakla birlikte, yaban keçisi, kızıl geyik, çengelboynuzlu dağ keçisi, Anadolu yaban koyunu, karaca ve ceylan da tercih edilen diğer av türleri arasında yer almaktadır (ORFAMDER, 2018). Ülkemizin av turizmi kapsamında 2017-2018 av sezonu toplam geliri 3 milyon 332 bin 755 Türk lirasıdır. Genel Avcılık gelirinin hesaplamaları için ise belirli istatistik bulunmamakla birlikte Özer (2020)’in yaptığı çalışma buna ışık tutacak

niteliktedir. Bu çalışmada avcılarla yüz yüze yapılan anketlerden elde edilen verilerden yola çıkılarak bir avcının ortalama yıllık harcaması hesaplanmış ve farklı sektörlerden Genel Avcılık faaliyetleri kapsamında yıllık bazda doğrudan ve dolaylı avcılık geliri tahmin edilmeye çalışılmıştır. Bu çalışmada 2019 yılı harçlar ve diğer giderler dolar kurundan ve güncel kur bedeli 1 Amerikan doları 5.50 Türk Lirası olarak alınmıştır. Değerlendirme verileri;

- AVBİS sistemine kayıtlı avcı sayısı (300.000 kişi)
- Yıllık av sezonu ortalama kişi başı av günü sayısı (60 gün)
- Av pulu bedeli (150 TL)
- Yıllık avlanma harcı (250 TL)
- Av başına tüketilen fişek miktarı (55 TL)
- Ortalama kişi başı av başına seyahat ve ulaşım (gidiş-geliş) harcaması (200 TL)
- Ortalama kişi başı av başına konaklama harcaması (200 TL)
- Ortalama kişi başı av başına yeme-içme harcaması (100 TL)
- Ortalama kişi başı sezonluk av tüfeği ve malzemesi için yaptıkları harcaması (2000 TL)
- Ortalama kişi başı bir sezonluk av köpeği için yaptıkları harcaması (1000 TL) şeklinde belirlenmiştir.

Bu verilerin ışığında yapılan hesaplamada hali hazırda ülke genelinde yapılan yasal avcılığın yaklaşık 2 milyar Dolar olarak ekonomiye katkısı görüldüğü tespit edilmiştir (Özer, 2020). Burada belki düzeltilmesi gereken en önemli husus AVBİS'e kayıtlı avcı sayısının ele alınmıştır. 2019 yılı itibarı ile sisteme girip avlanma pulu alan avcı sayısı ise bunun yarısı kadar olup yaklaşık 150.000 kişidir. Bu durumda tahmin edilen gelirin yarı yarıya düşerek yıllık 1 milyar Dolar olarak tespiti daha doğru olacaktır. Bu miktar Türkiye'nin 2018 yılı turizm geliri olan 30 milyar Dolar'ın yüzde % 3-4 ü kadardır.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yaban hayatı ekosistemlerinin en önemlilerinden biri olan Orman Ekosistemlerinde mevcut problemlerin başında habitat kaybı, parçalanması ve bozulması gelmektedir. Bu alanların içinden geçen ve sahayı parçalayan büyük karayollarında mutlaka yaban hayvanı geçitleri yapılmalıdır. Bu geçitler yapılırken habitatı gereği yolu geçit olarak kullanmak zorunda olan türlere özgü olmasına dikkat edilmelidir. Orman ekosistemlerinde habitat kaybına neden olan taşocağı, mermer vb. maden ocaklarında işletme sonrası rehabilitasyon ve restorasyon çalışmaları yapılarak alan eski haline kavuşturulmalıdır.

Orman Ekosistemlerinde gerçekleştirilen işletme faaliyetlerinde meşcere kuruluşundan kesime kadar olan tüm silvikültürel müdahalelerde yaban hayvanlarının ihtiyaçları dikkate alınmalıdır. Bu doğrultuda saf meşcere kuruluşları yerine karışık meşcereler kurmak, ormaniçi açıklık ve boşluklar bırakmak, dikili kuru ve enkaz gibi ölü ağaçlar ve azman gövdeli ağaçlar ile yaşlı ağaçları küçük memeli ve kuş türlerinin yuvalanması için her meşcerede belli sayıda sahada tutmak ve meşcere karışımlarına meyveli türleri katmak gibi yaban hayatı habitat kalitesinin önemli unsurları olan basit tedbirleri gerçekleştirmek orman alanlarımızın yaban hayvanı taşıma kapasitelerini olumlu anlamda doğrudan etkileyecektir. Yaban domuzu, Ayı, Karaca gibi Yaban hayvanı-İnsan çatışmasında önemli faktör olan türlerin ormanlarda yeterli besin bulamayıp meskun mahallere inme durumunu da kısmen engelleyecektir.

Ormanlarımızın ekosistem olarak değerlendirilip, yönetilmesi halinde Orman Yönetimi ile Yaban Hayatı Yönetimi birbiri ile çatışmayan aksine iki yönlü katma değer sağlayabilecek unsurlardır. Bu sebeple özellikle yaban hayvanları için değerli habitatlar içeren orman ekosistemlerimizin Orman Amenajman Planlarına, Yaban Hayatı Amenajman Planları da entegre edilmelidir.

Yaban hayatını ekonomik yönüyle değerlendirdiğimizde Ekoturizm ve Avcılık olarak başlıca iki temel unsur karşımıza çıkmakta-

dır. Özellikle korunan alanlarımız Ekoturizm yönüyle ön planda yer almaktadır. Çok iyi örneklerini artık ülkemizde de yer yer görmeye başlasak da halen kullanıldıkları şekliyle maalesef bu alanlardan elde ettiğimiz gelirin büyük kısmını alan giriş ücreti oluşturmaktadır. 2019 yılı itibari ile 50 milyon yıllık ziyaretçi sayısına ulaşan bu alanlarımızda faaliyet çeşitliliğini artırmak ve çok yönlü faydalanmayı sağlayarak elde edilecek geliri büyük oranda yükseltmek mümkün gözükmemektedir. Bu kapsamda özellikle alan girişlerinde ziyaretçi merkezlerinin çok daha efektif kullanılan yerler olması, özellikle çocuklara yönelik doğa eğitim atölyeleri, yaban hayatı gözlem terasları, doğa yürüyüşü parkurları, profesyonel çadır ve karavan kamp alanları vb. doğaya zarar vermeyecek aktivitelerin yer alması sayılabilecek alternatiflerden bazıları olarak karşımıza çıkmaktadır. Her korunan alanımızın birbirine benzer aktivitelerdence kendisine özgü Bayrak Tür veya Kaynak Değeri ile markalaşması pazarlama açısından da doğru stratejiyi oluşturabilir. Burada dikkat edilecek husus alanın taşıma kapasitesini belirlemek ve bu kapasitenin üzerindeki ziyaretçinin alana girmesinin önüne geçmektir. Nasıl olsa insanlar geliyor deyip, bir hafta sonu 2000 kişinin doğaya zarar vermeden ziyaret edebileceği bir alana 20.000 kişi kabul etmek sürdürülebilir kullanım ilkelerine zarar vermekte uzun vadede alanın kaynak değerlerini de yok etmektedir.

Avcılık yönüyle baktığımızda ise tür çeşitliliğimizin zengin ve yeterli olduğunu fakat bundan yararlanma yönünün çok eksik olduğunu görmekteyiz. Burada en büyük eksikliklerden birinin özellikle av yönüyle de kıymetli olan büyük memeli yaban hayvanı türlerimizin envanterlerinin eksik ve yetersiz olması (bazı türler için kısmen bazı alanlarda yapılıyor olsa da) başka bir ifade ile hayvan sayılarımızın bilinmiyor olması olarak ifade edilebilir. Sayısını bilmediğimiz türle ilgili planlama, koruma vb. yaptığımız hiçbir yönetsel faaliyetin sonuç vermeyeceği aşikârdır. Bu sebeple biran önce özellikle büyük memeli türlerin envanterleri tamamlanarak bu doğrultuda koruma ve avcılık faaliyetlerine yön verilmelidir.

Bunun yanı sıra Türkiye’de avcılıktan elde edilen gelir olması gereken potansiyelin çok çok altında kalmaktadır. Bunun nedenlerinden biri de kaçak avcılık oranlarıdır. Avcılık gelirinin çok yüksek olduğu ülkelerde kaçak avcılık toplam avcılık içerisinde %3-5 gibi çok düşük oranda seyrederken ülkemizde ise illegal avcılığı yasal avcılığın 3 katı olarak hesaplamak dahi iyimser olabilmektedir. Türkiye’de ruhsatlı av tüfeği sayısı yaklaşık 3 milyon kadardır. En az bir bu kadar daha ruhsatsız tüfek olduğu düşünülürse halkın elinde 5-6 milyon av tüfeği olduğu tahmin edilmektedir. İyimser bir tahminle bunların en az yüzde 10’unun avcılık yaptığı düşünüldüğünde 500-600.000 avcımızın olması gerektiği görülmektedir. Oysaki her yıl kayıtlı avcılık yapan kişi sayımız yaklaşık 150.000 olarak bilinmektedir. Dolayısıyla sistemde yaklaşık 400.000 kaçak avcının aktif olarak avlandığı ve hiçbir kriter olmadan buna devam ettiği maalesef bilinen bir gerçektir. Türkiye’de kaçak avcılıkla mücadele başlıca Doğa Koruma Milli Parklar Genel Müdürlüğü taşra teşkilatları tarafından yürütülmekte olup, her türlü teknolojik imkanı seferber etmelerine ve keza koruma çalışmalarını canları pahasına yapıyor olmalarına rağmen bunun önüne geçilememektedir. Bunun altında yatan en büyük sebep ise tüm ülkenin ava serbest alanlarının genel avlak olarak değerlendirilmiş olması, sahipli avlak sistemine geçilememiş olması olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durum kontrol edilebilir bir yapı değildir. Avcılığa elverişli alanlarımızın işletmesi ivedilikle köy tüzel kişilikleri, üniversiteler, kooperatifler, dernekler veya işletmeye talip şirketlere verilerek öncelikle alanın sahibi belirlenmiş olmalıdır. Bunun için gerekli yasal düzenlemeler biran önce yapılmalı, alanın korunmasını da içine alacak şekilde sorumluluk saha işletmecisine verilmelidir. Devlet bu alanlarda işletme şartnamesini belirlemeli ve sadece denetleyici olarak görev yapmalıdır. Kaçak avın kontrolünde halkın davranışı ve otokontrolü de önem arz etmektedir. Yasal olmayan her avın vergi kaçırma ile eşdeğer olduğu bilinci mutlaka halka kazandırılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akkuzu, E., Ünal, S., & Evcin, Ö. (2015). Yükseköğretim kurumlarında yaban hayatı eğitimi, önemi ve karşılaşılan sorunlar. *Turkish Journal of Forestry | Türkiye Ormancılık Dergisi*, 16(1), 82. doi:10.18182/tjf.38258
- Başkaya, Ş. (1999). Av Turizmi. *Orman ve Av*, 1(1), 19-21.
- Başkaya, Ş. (2010). Türkiye’de yaban hayatı lisans eğitiminin gelişiminde orman mühendisliğinin yeri ve önemi. III. *Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi* (pp. 37-44). Artvin.
- Başkaya, Ş., Arpacık, A., Sarı, A., & Gündoğdu, E. (2017). Doğu Karadeniz Bölgesi’nde yaban hayatı turizm potansiyeli. *Uluslararası Turizm Sempozyumu (International Tourism Symposium)* (p. 35). Trabzon, Türkiye.
- Başkaya, Ş., Başkaya, E., & Arpacık, A. (2012). Relationship between forest protection and hunting tourism in Turkey. *African Journal of Agricultural Research*, 7(42), 5637-5643. doi:10.5897/ajar10.834
- Çanakçıoğlu, H., & Mol T. (1996). *Yaban Hayvanları Bilgisi*. İstanbul, Türkiye: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Çelik, O. (1987). Anadolu’da (Küçük Asya’da) Avcılığın Tarihi. *Türkiye ve Balkan Ülkelerinde Yaban Hayatı, Uluslararası Sempozyum*. İstanbul, Türkiye: Orman Genel Müdürlüğü.
- DJV, (2019). Die DJV-Jagdstatistik gibt Ihnen einen Überblick über die Jahresstrecken der einzelnen Wildtierarten in Deutschland und den einzelnen Bundesländern. Retrieved from <https://www.jagdverband.de/jagd-und-wildunfallstatistik>
- DKMP, (2019). Türkiye’nin Biyoçeşitliliği. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Ankara. Alıntılanma adresi: <http://www.nuhungemisi.gov.tr/Content/Documents/turkiyenin-biyolojik-ce%CS%9Fitliligi-turkce.pdf>
- DKMP, (2021). Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü Resmi İstatistikleri, Yaban Hayatı İstatistikleri. Alıntılanma adresi: <https://www.tarimorman.gov.tr/DKMP/Menu/19/Yaban-Hayati-Istatistikleri>
- Erdem, S. (1991). Av. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Vol. 4, pp. 100-101). İstanbul, Türkiye.
- FACE, (2019). Annual Report. European Federation for Hunting and Conservation. <https://www.face.eu/>
- FHWAR, (2016). National survey of fishing, hunting, and wildlife-associated recreation (FHWAR). USA: U.S. Fish & Wildlife Service Press.
- Güler, E., & Mutlu, A. (2018). Türkiye’de biyokaçakçılık sorunu: Küre dağları milli parkı örneği, Türkiye’de toplum, yerleşim ve yönetim tartışmaları. 12. *Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu* (pp. 500-5014). Kırıkkale.
- Güven, Ö., & Hergüner, G. (1999). Türk kültüründe avcılığın temel dayanakları. *Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(5), 32-47.
- Harrop, S. R., & Pritchard, D. J. (2011). A hard instrument goes soft: The implications of the convention on biological diversity’s current trajectory. *Global Environmental Change*, 21(2), 474-480. doi:10.1016/j.gloenvcha.2011.01.014
- Huş, S. (1974). Av hayvanları ve avcılık. İstanbul, Türkiye: İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Yayınları.
- Işık, A. (1991). Avcı. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Vol. 4, pp. 113-115). İstanbul, Türkiye.

- Kahraman, A. (1995). Osmanlı devletinde spor. Ankara, Türkiye: Kültür Bakanlığı Yayını.
- Keçeli, T., Yaprak, E., Allı, H., Danışman, T., Yorulmaz, T., Kılınçarslan, H., Demircan, A., Kocuklu B., & Erdoğan S., (2013). Biyokaçakçılıkla mücadele rehberi. Ankara: T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü.
- Kılıç, D. T., & Eken, G. (2004). Türkiye'nin önemli kuş alanları. Ankara, Türkiye: Doğa Derneği.
- MAK, (2020). 2020-2021 Av Dönemi Merkez Av Komisyonu Kararı, T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- OGM, (2021). İstatistikler. Tarım ve Orman Bakanlığı, Orman Genel Müdürlüğü. Alıntılanma adresi: <https://www.ogm.gov.tr/ekutuphane/Sayfalar/Istatistikler.aspx> (11.04.2021).
- Oğurlu, İ. (2008). Yaban Hayatı Kaynaklarımızın Yönetimi Üzerine. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, (2), 35-88.
- ORFAMDER, (2018). Tabiat turizmi raporu. Orman Fakülteliler Derneği (ORFAMDER). Alıntılanma adresi: https://www.orfamder.org/wp-content/uploads/2019/01/ORFAMDER-Tabiat-Turizmi-Raporu_8.12.2018.pdf
- Özaydın, A. (1991). İslam Tarihi. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Vol. 4). İstanbul, Türkiye.
- Özcan, A. (1994). Doğancı. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Vol. 4, pp. 487-489). İstanbul, Türkiye.
- Özcan, A. (2010). Şahincıbaşı. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* (Vol. 38, pp. 277-278). İstanbul, Türkiye.
- Özçelik, R. (2006). Biyolojik Çeşitliliği Korumaya Yönelik Yapılan (Planlama ve Koruma) Çalışmalar ve Türkiye Ormanlığına Yansımaları. *Türkiye Ormanlığı Dergisi*, 7(2), 23-26.
- Özer, O. (2020). Türkiye'nin av turizmi potansiyeli konusunda bir değerlendirme. *Journal of Gastronomy Hospitality and Travel (JOGHAT)*, 3(1), 71-86. doi:10.33083/joghat.2020.32
- Putz, F. E., Blate, G. M., Redford, K. H., Fimbel, R., & Robinson, J. (2001). Tropical forest management and conservation of biodiversity: An overview. *Conservation Biology*, 15(1), 7-20. doi:10.1046/j.1523-1739.2001.00018.x
- Resmi Gazete, (1937). 3167 sayılı Kara Avcılığı Kanunu.
- Resmi Gazete, (2003). 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu.
- Resmi Gazete. (2015). Orman ve Su İşleri Bakanlığınca Belirlenen Yaban Hayvanları, Av Hayvanları ve Koruma Altına Alınan Yaban Hayvanları Listesi Kararı.
- Sarı, A. & Arpacık, A. (2020). Türkiye'nin yaban hayatı odaklı turizm potansiyeli. *Uluslararası Tarım ve Yaban Hayatı Bilimleri Dergisi*, 6(2), 355-364. doi:10.24180/ijaws.696361
- Swingland, I. R. (2001). Biodiversity, definition of. *Encyclopedia of Biodiversity*, 1, 377-391.
- Şafak, İ. (2003). Türkiye'deki Av Turizmi Uygulamalarının Özel Avlak İşletmelerine Etkileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, (2), 133-148.
- Tayga, Y. (1990). Türk spor tarihine genel bir bakış. Ankara: Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü.
- TOB, (2020). Korunan alanlara ziyaretçi akını. T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. Alıntılanma adresi: <https://www.tarimorman.gov.tr/Haber/>

- TOB, (2021a). Sözleşmeler, T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. Alıntılanma adresi: <https://www.tarimorman.gov.tr>.
- TOB, (2021b). Korunan Alanlar, T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. Alıntılanma adresi: <https://www.tarimorman.gov.tr>.
- Topçu, F. H. (2012). Biyolojik çeşitlilik sözleşmesi: müzakereden uygulamaya. *Marmara Üniversitesi Avrupa Topluluğu Enstitüsü Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 20(1), 57-97.
- Turan, N. (1984). Türkiye'nin Av ve yaban hayvanları memeliler. Ankara, Türkiye.
- Turan, N. (1987). Türkiye'nin Büyük Av Hayvanları ve Sorunları. *Türkiye ve Balkan Ülkelerinde Yaban Hayatı, Uluslararası Sempozyum* (pp. 61-82). İstanbul, Türkiye.
- TÜİK, (2020). Turizm verileri. Türkiye İstatistik Kurumu. Alıntılanma adresi: <https://www.tuik.gov.tr/2020>.
- Türkmen, M. N. (2013). Osmanlı'da Av Kültürü. İstanbul, Türkiye: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- TÜRSAB, (2018). Doğa ve macera turizmi raporu. Türkiye Sanayi Acentaları Birliği. Alıntılanma adresi: https://www.tursab.org.tr/dosya/12896/tursab-dogamaceraturizmi_12896_5091237.pdf
- Ulusoy, H. (2015). Muğla av turizminin kırsal turizm açısından kırsal kalkınma üzerindeki etkisinin irdelenmesi. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, 8(2), 74-80.
- UNWTO, (2018). World tourism organisation. <https://www.unwto.org/>
- WAZA. (2018). Reports. World Association of Zoos and Aquaria United for Conservation.

ÖZGEÇMİŞLER

Prof. Dr. Ebubekir GÜNDOĞDU

1976 yılında Ordu’da doğmuştur. İlk ve Orta öğrenimini Ordu’da tamamlamıştır. 1997’de İstanbul Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü’nde Lisans öğrenimini tamamlamıştır. 1998-2006 yılları arasında Süleyman Demirel Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Entomolojisi ve Koruma Anabilim Dalı’nda Araştırma Görevlisi olarak çalışmıştır. Bu süre içerisinde 2001 yılında “Isparta Çevresinde Bazı Korunan Alanlarda Orman Kuşları Üzerine Gözlemler” isimli yüksek lisans tezini; 2006 yılında “Isparta Yöresinde Yaban Keçisi *Capra aegagrus* Erxl. 1777’nin Populasyon Ekolojisi” isimli doktora tezini tamamlamıştır. 2007 yılında aynı bölüme Yardımcı Doçent olarak atanmıştır. 2010-2019 yılları arasında KTÜ Orman Fakültesi, Yaban Hayatı Ekolojisi ve Yönetimi Bölümü’nde öğretim üyesi olarak göreve yapmıştır. Gündoğdu, 2019 yılından bu yana Profesör olarak Bursa Teknik Üniversitesi’nde görev yapmaktadır. Yaban Hayatı Ekolojisi, Yaban Hayvanları (Fauna) ve Yaşama Ortamı (Habitat) Envanteri, Memeliler, Kuşlar, Korunan Alanlarda Planlama, Biyolojik Çeşitlilik Envanteri ve İzleme ve Ekoturizm konularında ulusal ve uluslararası proje, makale ve bildirileri bulunmaktadır. Evli ve iki çocuk babası olup, İngilizce bilmektedir.

Dr. Ahmet ARPACIK

1986 yılında Giresun’da doğdu. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümünü 2004 yılında kazandı. 2009 yılında “Orman Mühendisi” unvanını aldı. 2011-2012 Eğitim Öğretim Yılında, Avrupa Birliği ERASMUS Programı kapsamında, burslu öğrenci olarak, Almanya’nın Freiburg Üniversitesi’nde, Yaban Hayatı Ekolojisi ve Yönetimi Bölümü’nde eğitim-öğretime devam etti. Haziran 2012 yılında yüksek lisans tezini tamamlayarak “Orman Yüksek Mühendisi” unvanını almıştır. Eylül 2012 yılında doktora eğitimine KTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü, Orman Mühendisliği

Anabilim Dalında başladı ve Şubat 2018 tarihinde doktorasını tamamlayarak “Doktor” unvanı almıştır. Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü’nün çeşitli yönetim ve planlama projelerinde, TÜBİTAK Doğa Eğitimi, Tür Koruma Eylem Planı, Biyolojik Çeşitlilik Envanter ve İzleme projeleri ile çeşitli araştırma projelerinde görev yapmıştır. Yaban hayatı üzerine makale ve bildirileri bulunmaktadır. Halen, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Orman Fakültesi, Yaban Hayatı Ekolojisi ve Yönetimi Bölümünde Öğretim Elemanı olarak görev yapmaktadır. İngilizce bilen Arpacık, evli ve iki çocuk babasıdır.

Dr. Öğr. Üyesi Özkan EVCİN

1986 yılında İzmir’de doğmuştur. İlk ve Orta öğrenimini İzmir’de tamamlamıştır. 2011 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Mühendisliği Bölümü’nde Lisans öğrenimini tamamlamıştır. 2011-2018 yılları arasında Kastamonu Üniversitesi, Orman Fakültesi, Orman Entomolojisi ve Koruma Anabilim Dalı’nda Araştırma Görevlisi olarak görev yapmıştır. Bu süre içerisinde 2013 yılında “Karaca’nın (*Capreolus capreolus*) Kastamonu ilindeki yayılışı ve yaşam alanlarının belirlenmesi” isimli yüksek lisans tezini; 2018 yılında “Kastamonu ve Sinop’ta Karaca’nın (*Capreolus capreolus*) popülasyon ekolojisi” isimli doktora tezini tamamlamıştır. 2018 yılında aynı bölüme Doktor Öğretim Üyesi olarak atanmıştır. Yaban Hayatı Ekolojisi, Yaban Hayatı Envanteri, Büyük Memeliler ve Ekolojik Modelleme konularında ulusal proje, makale ve bildirileri bulunmaktadır. Evli ve üç çocuk babası olup, İngilizce bilmektedir.

Sonçağ Yayincılık

Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. şti.

Kızılbec V.D.: 774 029 70 55
Tic. Sic. No: ANKARA - 315891
Mersis No: 0774 0297 0550 0017

www.soncagyayincilik.com.tr